

УДК 372.881.161.1

Т. М. Цимбал

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗІВ

© Цимбал Т. М., 2015

<http://orcid.org/0000-0001-5410-3345>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.34172>

У статті розглядаються найважливіші тенденції у сфері навчання: врахування потреб та індивідуально-психологічних особливостей студентів, підвищення мотивації, активізації пізнавальної діяльності, розвиток їх особистості і пізнавальних здібностей. Зазначається, що цим вимогам найбільше відповідає технологія проектної діяльності (зокрема, метод проектів), що інтегрує в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексію, презентаційні, дослідницькі, пошукові та інші методики. Наведена лаконічна формула проекту по Полат Є.С.: проект = проблема + продукт. Виділено типи проектів за методом, який домінує в проекті, за характером координації, за характером контактів, за кількістю учасників і за тривалістю проведення проекту. Розглянуто особливості застосування методу проектів для формування комунікативної, країнознавчої, інтелектуальної та творчої компетенцій. Зроблені суттєві методичні висновки щодо широким можливостей проектів, так як вони ставлять учнів в умови реального спілкування як підготовленого, так і не підготовленого. Звертається увага на зміну ролі викладача: на різних етапах він виступає в ролі джерела нової інформації, консультанта, помічника, координатора, спостерігача. Необхідність застосування технології проектної діяльності підвищує кваліфікацію викладача і якісний рівень викладання.

Ключові слова: технологія проектної діяльності, метод проектів; комунікативна, країнознавча, інтелектуальна та творча компетенції.

Цимбал Т. Н. Технология проектной деятельности в языковой подготовке иностранных студентов технических вузов.

В статье рассматриваются важнейшие тенденции в сфере обучения: учет потребностей и индивидуально-психологических особенностей студентов, повышение мотивации, активизации познавательной деятельности, развитие их личности и познавательных способностей. Отмечается, что этим требованиям больше всего отвечает технология проектной деятельности (в частности, метод проектов), интегрирующая в себе проблемный подход, групповые методы, рефлексію, презентационные, исследовательские, поисковые и другие методики. Приведена лаконичная формула проекта по Полат Е.С.: проект=проблема+продукт. Выделены типы проектов по методу, доминирующему в проекте, по характеру координации, по

характеру контактів, по кількості учасників і по тривалості проведення проекту. Розглянуті особливості застосування методу проектів для формування комунікативної, краєзнавчої, інтелектуальної і творчої компетенцій. Сделані суттєві методичні висновки про широкі можливості проектів, так як вони ставлять учасників в умови реального спілкування як підготовленого, так і не підготовленого. Звертається увага на зміну ролі вчителя: на різних етапах він виступає в ролі джерела інформації, консультанта, помічника, координатора, спостерігача. Необхідність застосування технології проектного діяльності підвищує кваліфікацію вчителя і якісний рівень викладання.

Ключові слова: технологія проектного діяльності, метод проектів; комунікативна, краєзнавча, інтелектуальна і творча компетенції.

Tsimbal T. N. Project activities technology in language training of foreign students in technical universities

The article deals with the most important trends in educational field: accounting needs and individual psychological aspects of students, motivation increasing, cognitive work activation, their personality and cognitive abilities development. It is noted, that technology of project activities corresponds these requirements most of all (in particular, project method). It integrates inside problematic approach, groups' methods, reflection, presentational, exploring, researching and other methods. Implementation aspects of project method were revised for forming communicative, cross-cultural, intellectual and creative competences. Cite concise formula for Polat E.S. project as an example: project = Problem + product. Types of projects allocated by the method dominant in the project, in the nature of coordination, by the nature of the contacts, by the number of participants and by duration of the meeting project. Significant methodological conclusions were made regarding broad opportunities of projects, because they put students in conditions of real communication, both prepared and unprepared. Attention is drawn to the changes of teacher's role: at different stages he/she acts as a source of new information, consultant, assistant, coordinator, supervisor. The need of applying technology of project activities increases teacher's qualification and the qualitative level of teaching.

Key words: technology of project activities, project method; communicative, cross-cultural, intellectual and creative competences

Постановка проблеми. Технологічні новації ХХІ століття значно розширюють авторитет і значення освітньої сфери. Якість сучасної освіти визначається не тільки обсягом знань, а й особистісними характеристиками, які активізують здатності учня до постійного оновлення інформаційного діалогу з

соціальним навколишнім середовищем, сприяють його мобільності, дозволяють бути вільним у своїх вчинках і відповідальним за свій вибір.

Визнання необхідності врахування потреб та індивідуально-психологічних особливостей кожного учня стало однією з найважливіших тенденцій сучасного навчання мовам. Відповідно до особистісно орієнтованої освітньої парадигми і актуальним соціальним замовленням мовна підготовка в технічному вузі розглядається сьогодні як взаємозалежний комунікативний, соціокультурний і особистісний розвиток іноземних студентів. В методиці викладання іноземної мови склалося ясне усвідомлення того, що дана мета може бути досягнута через проблемний та міжкультурний підходи до визначення предметного змісту мовної підготовки, а також через особистісно-орієнтований та комунікативно-діяльнісний підходи до організації іншомовної освітньої діяльності.

Педагогічні теорії, що досліджують проблеми мотивації навчання, активізації пізнавальної діяльності, розвитку особистості і пізнавальних здібностей учнів у процесі навчання (А. Н. Леонтьєв, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін та ін.), дають підставу припустити, що педагогічною технологією, що відповідає вищеназваним вимогам більш ніж інші, може служити технологія проектної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науковій думці питанню впровадження проектної методики в навчальний процес вищої школи приділяється велика увага. Загальні питання організації навчання за допомогою проектної методики знайшли відображення в роботах багатьох дослідників: Дьюї Дж, Килпатрик У.Х., Олкерс Ю., Гузеєв В.В., Лутковський В.М., Краснов Ю.Є., Бухтиярова Н.І., Хуторський А.В. та інші. [1, 2, 3, 4, 6]. Методика викладання іноземних мов має ряд робіт в даній області знань: Полат Є.С., Копилова В.В., Пахомова Н.Ю., Кочетурова Н.А., Бухаркіна М.Ю., Рускова Д., Тюріна Є.А. та інші.[6, 7, 8, 9, 10] Огляд науково-методичної літератури свідчить про те, що, незважаючи на інтенсивний розвиток наукової думки, питання використання проектної діяльності у курсі російської мови як іноземної залишаються без належної уваги.

Метою статті є розкриття можливостей застосування технології проектної діяльності (методу проектів) у мовній підготовці іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. Проектне навчання, перш за все, пов'язано з широко відомим у світовій педагогіці методом проектів і з іменами відомого американського філософа і педагога Дж. Дьюї та його учня У.Х. Кілпатрика. Цей метод також був названий методом проблем і ґрунтувався на ідеях гуманістичного напрямку у філософії та освіті. Автори [2; 3; 4] наполягали на активній діяльності учня, згідною з його особистими інтересами саме в цьому знанні. Найважливішим було показати вагомість отриманих знань, озброїти учня інструментарієм для вирішення проблем, пошуку і досліджень у життєвих ситуаціях. Біля витоків всього повинна стояти проблема з реального життя, яка знайома учню і яку необхідно вирішити, використовуючи вже отримані нові знання.

Аналіз сучасних досліджень дає змогу зробити висновок, що у сучасному освітньому процесі суть ідеї проектного навчання залишається незмінною – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що припускають оволодіння знаннями і досвідом із застосуванням в ході проектної діяльності. Проте в сучасній педагогіці метод проектів розглядається як одна з особово-орієнтованих технологій навчання, яка інтегрує в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексії, презентативні, дослідницькі, пошукові і інші методики [1; 5; 6; 7, 10]. Він використовується не замість систематичного предметного навчання, як це було на початку ХХ ст., а паралельно з ним, будучи повноцінним організуючим компонентом освітнього процесу.

Метод проектів заснований на розумінні того, що обов'язково повинні розвиватися пізнавальні навички учнів, їх вміння оперувати знаннями, орієнтуватися в інформаційному просторі, а також розвивати критичне і творче мислення. У роботах Кочетурової Н.А., Рускової Д, Тюріної Е.А. [5; 9; 10] стверджується, що проектне навчання спонукає учнів:

- виявляти здатність до осмислення своєї діяльності з позицій ціннісного підходу;
- до цілепокладання;
- до самоосвіти і самоорганізації;
- до синтезу, інтеграції та узагальнення інформації з різних джерел;
- до вміння працювати в групах і здобувати навички співробітництва;
- до розвитку почуття такту і дипломатичності;

- до вміння робити вибір, приймати рішення і давати реальну оцінку своїм можливостям;

- до вміння складати звіт про виконану роботу та ін.

Крім цього, учні в процесі роботи над проектом ставлять і вирішують свої власні, більш специфічні завдання, що формують і розвивають їх як особу.

Рішення проблеми – це завжди основа методу проектів, що припускає не тільки інтегрування різних методів і засобів навчання, а й уміння використовувати знання з різноманітних сфер. Дослідником Є.С. Полат [7, 8] відзначається, що виконані проекти завжди повинні бути очевидними: теоретична проблема повинна мати конкретне рішення, а практична – рішення, яке готове до використання. Це положення можна виразити лаконічною формулою: ПРОЕКТ = ПРОБЛЕМА + ПРОДУКТ.

Є.С. Полат запропонувала найбільш повну класифікацію проектів [7]. У даній типології різновиди проектів виділяються за кількома критеріями.

1. За методом, який домінує в проекті: дослідницькі, творчі, прикладні, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані.

2. За характером координації проекту: з явною координацією, з прихованою координацією.

3. За характером контактів: внутрішні (регіональні), міжнародні.

4. За кількістю учасників: особистісні (індивідуальні), парні, групові.

5. За тривалістю проведення: короткочасні, середньої тривалості, довготривалі.

Зрозуміло, що в реальній практиці найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів.

Ґрунтуючись на принципах комунікативного підходу, метод проектів знайшов широке застосування у багатьох країнах світу, тому що він дозволяє гармонійно інтегрувати знання студентів з різних областей, при вирішенні однієї проблеми і дає можливість застосувати отримані знання на практиці, генерувати при цьому нові ідеї, які розвивають навички цільового і автономного навчання, яке направляється. Комунікативна спрямованість проектного методу вивчення іноземної мови (російської мови як іноземної) дозволяє активно використати такі принципи комунікативного підходу як практична спрямованість, використання максимальної кількості каналів прийому і обробки

інформації, розвиток мотивації студентів, розвиток навичок автономного навчання.

Розглянемо особливості застосування проектної технології в навчанні російської мови іноземних студентів у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті.

По-перше, ми навчаємо іноземних студентів способам мовленнєвої діяльності як засобу міжкультурної і професійної взаємодії. Однією з основних цілей навчання російській мові є комунікативна компетенція, а саме: вміння слухати і чути співрозмовника, вести дискусію, відстоювати свою точку зору, підкріплену аргументами, лаконічно висловлювати свої думки, знаходити компроміс із співрозмовником.

По-друге, мова – це елемент культури, який функціонує в рамках певної культури, отже, потрібно знати особливості цієї культури. Це обумовлює необхідність формування к студентів-іноземців країнознавчої компетенції.

По-третє, предметом мовної діяльності є думка, яка виражається за допомогою мови. Отже, формується інтелектуальна (вміння працювати з інформацією, з текстом і різноманітним довідковим матеріалом) і творча компетенція (вміння генерувати ідеї, прогнозувати наслідки того чи іншого рішення).

З вище переліченого ми можемо зробити наступні методичні висновки, істотні для навчання російської мови іноземних учнів.

1. Для кожного студента групи необхідна активна усна практика, щоб сформувати необхідні вміння та навички в тому чи іншому виді мовленнєвої діяльності, а також сформувати певний рівень лінгвістичної компетенції.

2. Для формування у студентів комунікативної компетенції потрібно створювати такі ситуації, в яких їм потрібно мислити і вирішувати якісь проблеми, міркувати над можливими шляхами вирішення цих проблем з тим, щоб акцентувати увагу на змісті свого висловлювання, щоб мова виступала у своїй прямій функції – формування і формулювання цих думок. Ситуації повинні бути максимально наближені до умов реального спілкування.

3. Для сприйняття мови як засобу міжкультурної взаємодії, потрібно не тільки знайомити студентів з країнознавчої тематикою, але і різними способами включати їх в активний діалог культур, щоб вони на практиці могли пізнавати особливості функціонування мови в новій для них культурі.

Висновки. Таким чином, основна ідея навчання студентів російської мови як іноземної, полягає не тільки у виконанні різних видів вправ, а в активній розумовій діяльності учнів, що вимагає для свого оформлення володіння певними мовними засобами. Тому звернення до методу проектів на етапі творчого застосування мовного матеріалу у рамках певної тематики перетворює заняття з російської мови в дискусії, дослідження, вирішальні, дійсно цікаві, практично значимі і доступні для студентів проблеми з урахуванням особливостей культури країни і на основі міжкультурної взаємодії.

Проекти представляють нові широкі можливості вирішення методичних завдань, оскільки ставлять учнів в умови реального мовлення як підготовленого, так і непідготовленого. Для успішного використання даного методу необхідно враховувати рівень мовної підготовки студентів, сфери їх інтересів, мету навчання, а в деяких випадках і особливості національного характеру. Добре продумана структура дій у проведених проектах і особиста зацікавленість всіх учасників проекту в його здійсненні – запорука успіху.

Водночас впровадження у навчальний процес технології проектної діяльності пов'язано з об'єктивними труднощами і для викладача. Відсутність у педагога ясного і чіткого розуміння того, щойому треба знати і вміти для успішного проектування з іноземними студентами.

Студентське проектування – це самостійна активність учнів і в організації, і в здійсненні проекту. Тому викладач стає організатором необхідних умов для самостійної діяльності студентів: змінює стиль спілкування з учнями, способи і методи взаємодії. Тільки шанобливе ставлення до самостійності студента, що має характер співробітництва і партнерства, може бути продуктивним. В іншому випадку самостійність студента, його самоврядування діями невеликі. У нього виникає відчуття того, що ці дії він виконує за когось, що вони чужі. Вони не мотивовані його бажаннями, а значить, і присвоєння результату у вигляді освоєної дії нема, як немає і формування проектної діяльності.

Від педагога потрібна активність при залученні учнів до розгляду теми і проблеми проекту; в підтримці взаємодії студентів між собою, з викладачем; в роботі з матеріалом - результатом інформаційно-пошукової діяльності учнів; при порушенні рефлексивних дій і запуску самооцінювання; систематизації

висновків по набутим знанням і вмінням, по розвитку особистих якостей і достоїнств.

Викладач змушений проектувати свої проектні заняття та навчальні проекти для конкретної навчальної ситуації. Він виявляється в новому положенні: викладач, що формує, розвиває і нарощує вміння студентів в проектуванні, повинен працювати згідно з ситуацією, враховуючи і людський фактор, і суб'єктний характер протікання психолого-педагогічних процесів. Робота по ситуації означає, що викладач не отримує готових навчальних проектів, а змушений проектувати навчальну ситуацію кожного разу по-новому з новими учнями. Досвід і розробки колег можуть тільки підказати, на якому змісті, по якій проблемі можна здійснювати проектування.

Висновки. Таким чином, при використанні технології проектної діяльності на заняттях російської мови як іноземної у ВНЗ змінюється і роль викладача. На різних етапах проектної діяльності викладач виступає в ролі джерела нової інформації, консультанта, помічника, координатора, спостерігача. Застосування технології проектної діяльності в мовній підготовці іноземних студентів підвищує кваліфікацію викладача і якісний рівень викладання.

Література

1. Бухтиярова Н.И. Метод проектов и индивидуальное программирование в продуктивном обучении / Н.И. Бухтиярова // Школьные технологии. – 2002. – № 2. – С.108-114.
2. Дьюи Дж. «Школа и общество»/ Дж. Дьюи// «Педагогическая лоция. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе» / Спец. прилож. к журналу «Лицейское и гимназическое образование», 2003 – № 4.
3. Дж. Дьюи. Демократия и образование / Дж. Дьюи ; пер. с англ. – М. : Педагогика-Пресс, 2000.
4. Килпатрик У.Х. «Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе» / У.Х. Килпатрик // «Педагогическая лоция. 2003/04 учебный год. Метод проектов в школе» / Спец. прилож. к журналу «Лицейское и гимназическое образование», 2003 – № 4.
5. Кочетунова Н.А. Метод проектов в обучении языку: теория и практика [Электронный ресурс]. URL:<http://www.itlt.edu.rstu.ru/article4.php>.

6. Метод проектов в университетском образовании: сб. научн.-метод. статей. Вып. 6/сост. Ю.Э. Краснов; редкол.: М.Г. Богова[и др.]; под общ. Ред. М.А. Гусаковского. – Минск: БГУ, 2008. – 244с. – (Современные технологии университетского образования).

7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 1999.

8. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 36-43.

9. Рускова Д. Использование проектного метода при обучении русскому языку с целью соединения учебы с практикой и повышения мотивации учащихся / Рускова Д. // Русское слово в мировой культуре. Материалы X конгресса МАПРЯЛ. Направление IV. Методика преподавания русского языка: традиции и перспективы. – СПб., 2003. С. 256-262.

10. Тюрина Е.А. Проектная деятельность в практическом курсе русского языка как иностранного / Е.А. Тюрина // Вестник Екатеринбургского института. – М., 2011. – № 2. – С. 3–7.